



23/10/2014

Άρθρα

Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Ένωση

Ποιοι την προωθούν και ποιές παγίδες κρύβει

Θεόδωρος Πανάγος

Ο ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΝΑΓΟΣ είναι Επισκέπτης Καθηγητής του Δικαίου Ενέργειας στο Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδος και πρώην Αντιπρόεδρος της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας. www.pfglawfirm.com, panagos@pfglawfirm.com.

Δεν πρόλαβε καλά-καλά να αναλάβει τα καθήκοντά του ως πρόεδρος του νέου Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ο Πολωνός πρωθυπουργός Donald Tusk, και η πρώτη του δήλωση, ευθύς με την ανακοίνωση της επιλογής του, αναφερόταν στην προώθηση της Κοινής Ευρωπαϊκής Ενεργειακής Ένωσης, ως μιας εκ των βασικών δράσεων της θητείας του. Η ιδέα μιας νέας ευρωπαϊκής συνθήκης υπό την αιγίδα της Ένωσης, βασισμένη σε μια κοινή ενεργειακή πολιτική, δεν είναι κάτι νέο. Προτάθηκε, ήδη από το 2010, από τον πρώην πρόεδρο της Επιτροπής Jacques Delors (1985-95) και στην συνέχεια από τον επίσης Πολωνό πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου Jerzy Buzek (2009-12). Η υπογραφή μιας κοινής ενεργειακής συνθήκης θεωρήθηκε από τους εμπνευστές της αναγκαία, λόγω των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα κράτη μέλη, οσάκις αναφέρονται διαφορές μεταξύ της Ουκρανίας, από όπου διακινείται μεγάλη ποσότητα ρωσικού φυσικού αερίου προς την Ευρώπη αφενός και της Ρωσίας αφετέρου, ώστε να τίθεται σε κίνδυνο η ενεργειακή ασφάλεια των κρατών μελών. Αποκορύφωμα αυτού, υπήρξε η πρόσφατη και μεγαλύτερης διάρκειας κρίση μεταξύ των δυο χωρών, αποτέλεσμα της οποίας ήταν η απειλή πρόσκαιρης διακοπής ή μείωσης της ροής τού ρωσικού αερίου προς τις χώρες της ΕΕ, ιδίως λόγω και των αντιμέτρων που εν τω μεταξύ λήφθηκαν εκατέρωθεν.

ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Τα κύρια στοιχεία που συνιστούν την αιτιολογία και το περιεχόμενο της συγκεκριμένης πρότασης είναι ότι, η ΕΕ πρέπει να προχωρήσει στην ίδρυση μιας ειδικότερης κοινής αγοράς ή ένωσης μεταξύ των κρατών-μελών της, με σκοπό την διασφάλιση της διαφοροποίησης των ενεργειακών πηγών τους, περιλαμβανομένης και της εξόρυξης και προφανώς της χρήσης τού σχιστολιθικού αερίου και του άνθρακα για την παραγωγή ενέργειας. Νοείται ότι η εν λόγω σύλληψη προσπαθεί να διασφαλίσει την επάρκεια του ενεργειακού εφοδιασμού στα εδαφικά όρια της Ένωσης, περιορίζοντας έτσι την ενεργειακή εξάρτηση των κρατών-μελών από το ρωσικό φυσικό αέριο. Στην συνέχεια, η σύλληψη εμπλουτίζεται με την θέσπιση μηχανισμών «αλληλεγγύης» στις περιπτώσεις κρίσεων που επηρεάζουν την ομαλή ροή και προμήθεια του φυσικού αερίου στα κράτη-μέλη, μέσω κοινής προμήθειας/αγοράς του, τόσο από την Ρωσία, όσο και από τρίτες πηγές [1]. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΕ θα πρέπει να επωμισθεί το 75% του κόστους τής κατασκευής νέων ενδοευρωπαϊκών αγωγών διακίνησης του φυσικού αερίου.

Η προώθηση της παραπάνω πρότασης μοιάζει εξαιρετικά ενδιαφέρονσα, επειδή θεωρητικά, από την μια καλύπτει την ανάγκη τής ΕΕ να απεξαρτηθεί από τα κράτη-μονοπώλια ενεργειακών προϊόντων και να διαφοροποιήσει τις ενεργειακές της πηγές, ενώ από την άλλη θεσπίζει ουσιαστικά μια κοινή αγορά πρώτων ενεργειακών υλών που ενώ κατ' αρχάς φαίνεται να ενεργοποιείται σε έκτακτες περιστάσεις, εντούτοις μπορεί να αποτελέσει τον πρόδρομο μιας μόνιμης ενιαίας εσωτερικής αγοράς φυσικού αερίου στο έδαφος της Ένωσης.

ΟΙ ΠΙΘΑΝΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Με την προοπτική τής ανάπτυξης ενός τέτοιου νέου θεσμού, είναι σκόπιμο να επισημανθούν ορισμένα ζητήματα που μπορεί να ανακύψουν από την λειτουργία του.

Το πρώτο που θα μπορούσε να παρατηρήσει κάποιος είναι ότι, η συγκεκριμένη σύλληψη-πρόταση, όπως τουλάχιστον φέρεται μέχρι στιγμής, έρχεται ως συνέχεια εξαγγελιών μιας σειράς «φαραωνικών» ενεργειακών έργων που οι κατά καιρούς αρμόδιοι της ΕΕ εξαγγέλλουν, είτε στην αρχή, είτε κατά την διάρκεια της θητείας τους [2]. Τα οράματα είναι καλό να υπάρχουν, αρκεί να είναι εφικτά και να μην κοστίζουν δισεκατομμύρια που τελικά επωμίζονται οι Ευρωπαίοι φορολογούμενοι.

Το δεύτερο είναι ότι, η συγκεκριμένη σύλληψη αγνοεί τις διαφορές στα μίγματα καυσίμου των κρατών-μελών, αλλά και τις γενικότερες, εδώ και μια εικοσαετία, δράσεις τής ΕΕ, αναφορικά με τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) και την εν γένει χρήση καθαρών μορφών ενέργειας για την προστασία του περιβάλλοντος. Τα κράτη-μέλη και οι ιδιώτες έχουν επενδύσει τα τελευταία είκοσι πέντε χρόνια μεγάλα ποσά στην στήριξη ειδικών καθεστώτων για την διείσδυση των ΑΠΕ που παρ' όλη την (άδικη) απαξίωσή τους εκ μέρους διαφόρων παραγόντων, η στρατηγική αυτή παραμένει στις προτεραιότητες της ΕΕ [3].

Τρίτο, η περαιτέρω εξόρυξη και χρήση τού άνθρακα για την παραγωγή ενέργειας και ιδίως της ηλεκτροπαραγωγής, αλλά και η προσπάθεια εξόρυξης σχιστολιθικού αερίου, είναι πιθανό ότι θα επιτείνει τα περιβαλλοντικά προβλήματα, ενώ είναι γνωστό ότι η ΕΕ στέκει πεισματικά στην τήρηση των δεσμεύσεων του Πρωτοκόλλου τού Κιότο που το έχει επικυρώσει και η ίδια, ως νομική οντότητα.

Τέταρτο, η θέσπιση και η λειτουργία ενός τέτοιου συλλογικού μηχανισμού, ως προς το σκέλος τής συγκεντρωτικής αγοράς φυσικού αερίου, θα μπορούσε να είναι αντίθετη στις αρχές και τους κανόνες τού ανταγωνισμού, ιδίως υπό το καθεστώς τής απελευθερωμένης αγοράς ενέργειας που ισχύει στην ΕΕ.

Πέμπτο, θα πρέπει να συνεκτιμηθεί ότι, οι κάθε φορά κρίσεις μεταξύ Ρωσίας-Ουκρανίας σε ενεργειακό επίπεδο, λήγουν συνήθως με κάποιο τρόπο, επομένως είναι αναγκαία η στάθμιση του κόστους θέσπισης μιας κοινής ενεργειακής αγοράς με την διάρκεια της κρίσης που πρόκειται να εξυπηρετήσει.

Τέλος, θα πρέπει προηγουμένως να ληφθούν μια σειρά μέτρων, προκειμένου να μην υπάρξει αλληλοκάλυψη ή εξασθένηση αρμοδιοτήτων σε σχέση με άλλα όργανα της Ένωσης, αφού η υπόθεση της διασφάλισης του ενεργειακού εφοδιασμού συνιστά υποχρέωση, τόσο των κρατών-μελών, όσο και της ίδιας τής Επιτροπής.

Η ΔΙΑΦΑΙΝΟΜΕΝΗ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΝΑΦΥΟΜΕΝΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ωστόσο, δεν είναι τυχαίο ότι, η πρωτοβουλία αυτή προέρχεται και προωθείται σταθερά, κατ' αρχάς, από Πολωνούς πολιτικούς. Η επιμονή τής πολωνικής ηγεσίας στην συγκεκριμένη δράση θα πρέπει, ενδεχομένως, να αναζητηθεί στην αγωνία και το ιστορικό άγχος τής συγκεκριμένης χώρας να παύσει να υπόκειται στην ρωσική επιρροή με τον ένα ή τον άλλο τρόπο ή να «εκδικηθεί» για την πολυετή επικυριαρχία τής σοβιετικής ένωσης μετά τον δεύτερο μεγάλο πόλεμο. Μετά τον πόλεμο αυτό, η Πολωνία, παρότι παρέμεινε μέχρι τέλους τής σοβιετικής επικυριαρχίας στην κατηγορία των «σοσιαλιστικών» χωρών, έχει να επιδείξει σημαντικές περιπτώσεις αντίστασης, με μικρές και μεγάλες θυσίες των πολιτών της, απέναντι στο κομμουνιστικό καθεστώς. Μετά την πτώση τού κομμουνισμού, ως μέλος τής ΕΕ και του ΝΑΤΟ, η αγωνία της χώρας αυτής προφανώς μετριάσθηκε, αλλά αυτό δεν την εμπόδισε να αμφισβητήσει την ευρωπαϊκή συνταγματική συνθήκη, εξυπηρετώντας εμμέσως την επιθυμία μέρους τού αντιευρωπαϊκού τμήματος του αμερικανικού «κατεστημένου».

Είναι πάντως γεγονός ότι, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση δεν ήταν ποτέ ψηλά στην ατζέντα των κρατών-μελών, πρώην χωρών τού Συμφώνου τής Βαρσοβίας, ιδίως αυτών που η «υπεραντλατική» επίδραση είναι ισχυρή μετά την πτώση

τού κομμουνισμού. Απ' την άλλη, η Πολωνία, καθώς αναπτύχθηκε σε βιομηχανική δύναμη, είχε ανάγκη από φθηνή ενέργεια κι αυτό δεν τήν εμπόδισε να θυσιάσει το περιβάλλον της, χρησιμοποιώντας κυρίως τον άνθρακα για την παραγωγή ενέργειας [4], κάτι που την κατατάσσει στις χώρες με μέτριες επιδόσεις, τόσο αναφορικά με την εφαρμογή του Πρωτοκόλλου του Κιότο [5], όσο και την επίτευξη των δεσμευτικών στόχων της οδηγίας ΑΠΕ [6].

Υπό το ανωτέρω πρίσμα, η σημαντικότητα του αξιώματος του κ. Tusk, επιβάλλει την ύπαρξη διευκρινίσεων επί της επίσης σημαντικής εξαγγελίας του, για την οποία είναι προφανές ότι θα εργασθεί κατά την διάρκεια της θητείας του. Να σημειωθεί μάλιστα, ότι, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θα διαθέτει κατά τη νέα θητεία του και αντιπρόεδρο, με ειδική αρμοδιότητα την προώθηση της κοινής ενεργειακής ένωσης. Τα κατ' αρχάς κύρια ζητήματα που πρέπει να διευκρινισθούν είναι τα ακόλουθα:

Πρώτον, πώς νοείται ο μηχανισμός «αλληλεγγύης», με άλλα λόγια ποιά θα είναι τα κριτήρια υποστήριξης ενός κράτους-μέλους από τον συγκεκριμένο μηχανισμό. Η συνολική κατανάλωσή του; Ο βαθμός αδυναμίας διαφοροποίησης των ενεργειακών του πηγών; Η γεωγραφική του θέση; Οι ανάγκες της βιομηχανίας του; Η στρατηγική του θέση; Η απάντηση είναι επιβεβλημένη, επειδή κάθε κράτος-μέλος, όχι μόνο έχει ιδιαίτερα ενεργειακά χαρακτηριστικά, αλλά θα κληθεί και να συμμετάσχει στην δαπάνη κατασκευής των αγωγών που θα απαιτούνται για την διακίνηση του φυσικού αερίου.

Δεύτερον, τι νοείται ως «κοινή αγορά/προμήθεια φυσικού αερίου»; Ποιός θα αποφασίζει από πού και πότε θα γίνεται η κοινή προμήθεια; Με ποιά τιμή; Σε ποιο χρονικό διάστημα; Πού θα αποθηκεύεται το αέριο αυτό; Υπάρχουν υποδομές να καλύψουν τις ανάγκες σε φυσικό αέριο πολλών εκατομμυρίων καταναλωτών και μιας ολόκληρης βιομηχανίας και ηλεκτροπαραγωγής εντός των ορίων της Ένωσης και για πόσες μέρες; Αν πρόκειται να προμηθεύεται το φυσικό αέριο από τις αγορές spot, με ποιους προμηθευτές θα συναφθούν μακροχρόνιες συμβάσεις και υπό ποιους όρους;

Η ενεργειακή εξάρτηση της ΕΕ από τρίτους είναι δεδομένη και πανθομολογούμενη. Η ίδια η ΕΕ αναγνωρίζει ότι, η ενεργειακή της εξάρτηση έχει επιπτώσεις στην οικονομία της. Το πετρέλαιο που απαιτείται, η ΕΕ το προμηθεύεται από τον ΟΠΕΚ και την Ρωσία και το φυσικό αέριο από την Ρωσία, τη Νορβηγία και την Αλγερία [7]. Να σημειωθεί ότι, πάνω από το 25% του φυσικού αερίου που καταναλώνεται στην Ευρώπη προέρχεται από την Ρωσία, με την Γερμανία να προμηθεύεται το 38% [8], ενώ άλλες χώρες της νότιας Ευρώπης, που είναι μικρότεροι καταναλωτές, σχεδόν το σύνολο των αναγκών τους.

Ο ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Η ουκρανική κρίση ανέδειξε, εκτός των άλλων, ένα σοβαρό πρόβλημα της ευρωπαϊκής πολιτικής στον τομέα της ενέργειας: Την εξάρτηση ορισμένων μεγάλων βιομηχανικών κρατών της ΕΕ από τους υδρογονάνθρακες. Στην κατηγορία αυτή των κρατών θα πρέπει να συμπεριληφθούν και ορισμένα νέα κράτη-μέλη της ΕΕ στην ανατολική Ευρώπη που, καθώς είναι εξαρτημένα από το ρωσικό φυσικό αέριο, αισθάνονται την πολιτική πίεση της Μόσχας περισσότερο έντονη. Άρα, αυτό που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι τόσο το ιστορικό ψυχολογικό ζήτημα των χωρών αυτών (π.χ. Βαλτικές Χώρες, Πολωνία κλπ.), όσο και το πραγματικό ενεργειακό. Ακολούθως, ορισμένα από τα μεγάλα ευρωπαϊκά βιομηχανικά κράτη (Γαλλία, Γερμανία, κλπ.), εξυπηρετούν μεγάλο ή μικρό τμήμα των ενεργειακών αναγκών τους με την χρήση της πυρηνικής ενέργειας. Μάλιστα, το ενεργειακό μίγμα και άλλων μικρότερων κρατών, η πυρηνική ενέργεια συνεισφέρει σχετικά (Ρουμανία, Βουλγαρία, Σουηδία, Βέλγιο κλπ.). Συνολικά, δέκα τέσσερα κράτη μέλη χρησιμοποιούν την πυρηνική ενέργεια [9] ή αλλιώς το 10% της κατανάλωσης ενέργειας στην Ένωση εξυπηρετείται από πυρηνικούς σταθμούς.

Παρά ταύτα, είναι γεγονός ότι, η πυρηνική ενέργεια δεν είναι δημοφιλής στην ΕΕ. Ιδιαίτερα, μετά το ατύχημα της Φουκοσίμα, τα ευρωπαϊκά κράτη άρχισαν να επανεξετάζουν την χρήση της πυρηνικής τεχνολογίας για την παραγωγή ενέργειας. Η Γερμανίδα καγκελάριος συμπεριέλαβε γενναίο πρόγραμμα αποπυρηνικοποίησης στις

προεκλογικές της εξαγγελίες το 2013. Αυτό έχει ως συνέπεια να αναζητούνται άλλες, «καθαρές» ή ελάχιστα ρυπογόνες, πηγές παραγωγής ενέργειας. Το φυσικό αέριο και οι ΑΠΕ βρίσκονται στην κατηγορία αυτή. Είναι, λοιπόν, προφανές ότι, όλοι οι παραπάνω παράγοντες συνηγορούν για την ανάγκη διασφάλισης μιας ομαλής διακίνησης φυσικού αερίου σ' ολόκληρη την Ευρώπη σε βάθος χρόνου. Αν πρόκειται να αποκλειστεί η Ρωσία ως προμηθευτής, ή τουλάχιστον να μειωθεί η ανάγκη προμήθειας φυσικού αερίου απ' αυτήν, είναι λογικό να διατίθεται το συνολικό μελλοντικώς διαθέσιμο φυσικό αέριο σε όλα τα κράτη-μέλη, ανεξαρτήτως προέλευσης και πηγής του. Αυτό, λοιπόν, μπορεί να επιτευχθεί, πρώτον με την κατασκευή περισσότερων ενδοενοσιακών αγωγών και δεύτερον με την ίδρυση μιας έκτακτης κοινής αγοράς. Ωσαύτως, κατά την πρόταση, τα κράτη-μέλη θα μπορεί να τύχουν επικουρίας με την ενέργεια που παράγεται εντός τής Ένωσης, από άλλες πηγές. Αυτή φαίνεται ότι είναι, σε γενικές γραμμές, η πρόταση Tusk.

ΤΑ ΠΙΘΑΝΑ ΟΦΕΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η όποια κριτική στην πρόταση είναι πρόωρη, αφού δεν έχουν ακόμα προσδιορισθεί τα επιμέρους στοιχεία μιας τέτοιας πρωτοβουλίας. Ωστόσο, η σοβαρότητα της προέλευσης, όπως προεκτέθηκε και η έναρξη των σχετικών συζητήσεων, απαιτεί να εξετάσουμε (σε γενικές γραμμές εδώ) το ζήτημα και με γνώμονα το συμφέρον τής δικής μας χώρας. Κατ' αρχάς, δεν είναι όλα τα κράτη-μέλη που καταναλώνουν τέτοιες ποσότητες φυσικού αερίου, στον βαθμό που να αισθάνονται πρόβλημα αν η ροή του μειώνεται σε έκτακτες περιστάσεις. Ωστόσο, είναι γεγονός ότι, εκτός από την Κύπρο και την Μάλτα, όλα τα υπόλοιπα κράτη-μέλη, λίγο ως πολύ, χρησιμοποιούν φυσικό αέριο για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

Η ΕΕ στο σύνολό της καταναλώνει κάθε χρόνο μια ποσότητα περίπου 500 δισ. κ.μ. φυσικού αερίου. Το 2013, η ποσότητα αυτή μειώθηκε κατά 0,4% στην ΕΕ των 28 και 0,3% στην ΕΕ των 18. Η χώρας που παρουσίασαν την μεγαλύτερη μείωση συγκριτικά με το 2012 ήταν η Λιθουανία (-18,5%), το Λουξεμβούργο (-15%), η Ελλάδα (-11,8%), η Σλοβακία (-11%) και η Ουγγαρία (-10,7%). Αντιθέτως, η κατανάλωση του φυσικού αερίου παρουσίασε αύξηση στην Γερμανία (+ 8,3%), στην Σλοβενία (+6,9) και στην Γαλλία (3,1%) [10].

Στην χώρα μας, η συμβολαιοποιημένη ποσότητα φυσικού αερίου ανέρχεται σε 4,2 δισ. κ.μ. ετησίως, δηλαδή σ' ένα ποσοστό μικρότερο από το 2% της συνολικής κατανάλωσης της ΕΕ. Από αυτά, το 70% προέρχεται από τις συμβάσεις με τη Gazprom [11]. Η κατανάλωση του φυσικού αερίου για το 2013 δύσκολα έφθασε τα 4 δισ. κ.μ. [12]. Ως αιτίες της μειωμένης ζήτησης μπορεί να θεωρηθούν η οικονομική κρίση που επέφερε μείωση της βιομηχανικής παραγωγής αλλά και της οικιακής κατανάλωσης, καθώς και η διείδυση των ΑΠΕ στην ηλεκτροπαραγωγή, όπου απορροφάται περίπου το 70% της συνολικής ποσότητας του φυσικού αερίου [13]. Ειδικότερα, σήμερα λειτουργούν στην χώρα μας δέκα σταθμοί που παράγουν ηλεκτρική ενέργεια από φυσικό αέριο, με συνολική απορρόφηση το 2013 περίπου 2,2-2,8 δισ. κ.μ.. Το μερίδιο του φυσικού αερίου στο συνολικό μίγμα τής ηλεκτροπαραγωγής ανήλθε το 2013 σε 24% περίπου. Ο περιορισμός τής χρήσης τού λιγνίτη (σήμερα ανέρχεται στο 46% του συνολικού μίγματος) αναμένεται μελλοντικώς να επιφέρει αύξηση της χρήσης τού φυσικού αερίου, ώστε το τελευταίο να ανέλθει σε ποσοστό 30% επί του συνολικού μίγματος μέχρι το 2023. Αυτό θα είχε ως συνέπεια να απορροφώνται πάνω από 3 δισ. κ.μ. μόνο από την ηλεκτροπαραγωγή.

Απ' την άλλη, θα πρέπει να θεωρηθεί ότι, η σημερινή εγκατεστημένη ισχύς (των περίπου 5000 MW) των σταθμών φυσικού αερίου (ΔΕΗ και ανεξαρτήτων παραγωγών) είναι επαρκής και δεν αναμένεται η κατασκευή άλλων σταθμών, τουλάχιστον για την επόμενη δεκαετία, η ενδεχόμενη δε αύξηση της οικιακής ή βιομηχανικής χρήσης δεν φαίνεται ότι μπορεί να κάνει την διαφορά, με αποτέλεσμα η συνολική ετήσια κατανάλωση να μην υπερβεί, ούτως εχόντων των πραγμάτων, την παραπάνω συμβολαιοποιημένη ποσότητα ή, σε κάθε περίπτωση, αν χρειασθεί, να καλυφθεί από ποσότητες που θα διακινήσουν μέσω του εθνικού συστήματος φυσικού αερίου ανεξάρτητοι προμηθευτές. Νοείται ότι, τα παραπάνω μπορεί να διαφοροποιηθούν δραστικά, μόνο σε περίπτωση απότομης αύξησης της χρήσης, οικιακής ή βιομηχανικής, του φυσικού αερίου στα επόμενα δέκα χρόνια, πράγμα, όμως, που

δεν φαίνεται πιθανό υπό τις παρούσες συνθήκες.

Επομένως, με δεδομένο ότι η επάρκεια της χώρας θα διασφαλισθεί περαιτέρω, τόσο από την τρίτη (υπό κατασκευή) δεξαμενή τής Ρεβουθούσας όσο και από δυο νέους σχεδιασθέντες σταθμούς υδροποιημένου φυσικού αερίου στην Βόρεια Ελλάδα (χωρίς να αποκλείεται και η χρήση των υπόγειων αποθηκών στον Πρίνο), η ασφάλεια εφοδιασμού θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη. Ωσαύτως, δεδομένη θα πρέπει να θεωρείται και η διαφοροποίηση των πηγών φυσικού αερίου, αφού είναι σχεδόν απίθανο να υπάρξει ταυτόχρονη διακοπή ή μείωση της ροής τού ρωσικού, αλγερινού και αζερικού αερίου επί μακρό χρονικό διάστημα. Επιπρόσθετα, ο ρωσικός παράγων δεν έχει μέχρι στιγμής απειλήσει την χώρα μας με περιορισμό τής ροής τού ρωσικού αερίου, τουλάχιστον σε μονομερές επίπεδο. Στην συνέχεια, η χώρα μας δεν συνδέεται με τις εντεύθεν της Αδριατικής χώρες τής ΕΕ με αγωγό, τουλάχιστον επί του παρόντος. Τα επόμενα πέντε έως επτά χρόνια θα επιβεβαιωθεί η δυνατότητα διέλευσης φυσικού αερίου μέσω του TAP. Η αναμενόμενη λειτουργία τού αγωγού αυτού θα προσθέσει ένα ακόμα στοιχείο στην ασφάλεια εφοδιασμού τής χώρας.

Υπό το φως των ανωτέρω, τα ενδεχόμενα οφέλη τής χώρας μας από την εξαγγελθείσα κοινή ευρωπαϊκή ενεργειακή ένωση, δεν φαίνονται ορατά, συγκρινόμενα και σε αναλογία με τα προβλήματα που μπορεί να υπάρξουν με την ρωσική πλευρά, σε περίπτωση που η Ελλάδα συμμετάσχει ενεργά στην παραπάνω διαδικασία, εγκαταλείποντας τις μέχρι σήμερα συμβατικές και διασφαλισμένες πηγές της. Με άλλα λόγια, η Ελλάδα θα πρέπει να σταθμίσει ιδιαίτερα τα οφέλη, αλλά και την βλάβη που μπορεί να προκύψουν σε ευρύτερα εθνικά συμφέροντα, ακολουθώντας σε μια εμπλοκή για την επίλυση κυρίως «ψυχολογικών» προβλημάτων που έχουν οι πρώην «σοσιαλιστικές» χώρες απέναντι στην Ρωσία. Τόσο που μάλιστα ορισμένες από αυτές προκαλούν αυτόκλητες την Μόσχα, θεωρώντας ότι, στην παρούσα ιστορική συγκυρία προστατεύονται από ισχυρές δυτικές ομοεθνείς.

Αν η χώρα πρέπει να συμμετάσχει στην διαδικασία αυτή (και οφείλει να το πράξει), τόσο από υποχρέωση ενωσιακού δικαίου όσο και για λόγους «αλληλεγγύης», η Ελλάδα θα πρέπει προηγουμένως να αναλογισθεί και να προβάλλει αρμοδίως ότι η αλληλεγγύη είναι ενέργεια αμφίδρομη. Στο πλαίσιο αυτό δεν πρέπει να λησμονηθεί ότι ορισμένες από τις παραπάνω χώρες αντέδρασαν και αρνήθηκαν να συμμετάσχουν στις διαδικασίες τής ελάφρυνσης του ελληνικού δημοσιονομικού προβλήματος (2011-12) και, μάλιστα, ορισμένες το έπραξαν κατά προκλητικό τρόπο απέναντι στον ελληνικό λαό, θεωρώντας ότι δεν είχαν κανένα λόγο να στηρίξουν ένα άλλο κράτος-μέλος σε μια δυσχερή του δημοσιονομική συγκυρία, με την αιτιολογία ότι πέρασε μια μακρά περίοδο ευημερίας! Τέλος, στον τομέα τής ενέργειας, η Ελλάδα έχει επιδείξει επανειλημμένως την αλληλεγγύη της προς τους βόρειους γείτονές της οσάκις παρίστατο ανάγκη (π.χ. ανάδρομη ροή φυσικού αερίου προς τη Βουλγαρία κατά την προηγούμενη περίοδο κρίσης με την Ουκρανία). Αντιθέτως, δεν μπορεί να είναι ιδιαίτερα ευχαριστημένη από την δική τους έκφραση αλληλεγγύης, όταν π.χ. το ηλεκτρικό μας σύστημα χρειάστηκε ενίσχυση στη περίοδο 2007-8, λόγω μεγάλης αιχμιακής κατανάλωσης και αδυναμίας χρήσης των υδροηλεκτρικών μας σταθμών εξ αιτίας μακράς περιόδου ανομβρίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τα ανωτέρω εκτεθέντα, μπορεί να κάποιος να εξάγει ορισμένα συμπεράσματα, ώστε να προσδιορίσει την κατ' αρχάς ελληνική θέση στο παραπάνω ζήτημα, με βάση τα μεσο-μακροπρόθεσμα εθνικά συμφέροντα.

α) Η διαφανόμενη πρωτοβουλία φαίνεται, κατ' αρχάς, να εξυπηρετεί ορισμένες και συγκεκριμένες χώρες τής ΕΕ (π.χ. Πολωνία, Βαλτικές χώρες κλπ.) [14], όχι μόνο σε ενεργειακό επίπεδο, αλλά και σε γεωστρατηγικό, ενώ το συνολικό οικονομικό και πολιτικό κόστος προτείνεται να αναληφθεί από όλες. Οι προσπάθειες των νέων κρατών μελών που κυρίως ανήκουν στην κατηγορία των πρώην «σοσιαλιστικών» δημοκρατιών, να αντιτίθενται κάθε φορά στην Μόσχα, δεν πρέπει να συμπαρασύρει την ΕΕ, ως σύνολο, σε περιπέτειες, με δεδομένη και την έλλειψη ενιαίας και συγκροτημένης εξωτερικής ενωσιακής πολιτικής. Με άλλα λόγια, δεν είναι κατανοητό το γιατί μετά από τόσους

πολέμους και απώλειες στην Ευρώπη πρέπει ακόμα να βρισκόμαστε σε πολεμική ατμόσφαιρα, ενώ είναι πρόδηλο ότι τα ζητήματα που αναφέρονται δεν είναι από αυτά που δεν μπορεί να λυθούν με διάλογο και διαπραγματεύσεις.

β) Η τάση για διασφάλιση του εφοδιασμού μιας τεράστιας κατανάλωσης (της ΕΕ) από άλλες πηγές, εκτός της Ρωσίας, είναι αμφίβολου αποτελέσματος και θα αφήσει εκτεθειμένα τα κράτη-μέλη απέναντι σε άλλους προμηθευτές, δηλαδή θα αντικαταστήσει τον ένα δεσπόζοντα προμηθευτή με κάποιο/ους άλλο/ους, ενδεχομένως με ανέλεγκτο τρόπο.

γ) Η Ελλάδα δεν έχει κατανάλωση φυσικού αερίου τέτοια που να προκαλείται ζήτημα στην ασφάλεια του εφοδιασμού της, τόσο από πλευράς ποσότητας, όσο και από πλευράς διαφοροποίησης των πηγών της. Εξ άλλου, επί του παρόντος (και του αμέσως ορατού μέλλοντος) δεν συνδέεται με κάποιο από τα κράτη-μέλη με αγωγό φυσικού αερίου, ώστε να μπορεί να τύχει τής ενδεχόμενης φυσικής εφαρμογής τής επιδιωκόμενης «αλληλεγγύης», ενώ, βεβαίως, θα κληθεί να συμμετάσχει στο οικονομικό και πολιτικό κόστος τής κατασκευής ολόκληρου του σχεδιαζόμενου ελλείποντος ή απαιτούμενου ενδοενοσιακού δικτύου.

δ) Η χώρα μας δεν έχει, γενικώς, κανένα λόγο να αισθάνεται ανασφαλής (παρ' όλα τα αιώνια προβλήματα προς ανατολάς), και ούτε ο λαός της αισθάνεται έτσι, υπό την προϋπόθεση ότι τηρεί τις υποχρεώσεις της στους πολυεθνικούς οργανισμούς που συμμετέχει και κυβερνάται ορθολογικά και με γνώμονα το εθνικό της συμφέρον. Επιπροσθέτως, δεν έχει κανένα λόγο να αισθάνεται ανασφαλής και στο ενεργειακό επίπεδο, αφού μπορεί πλέον να ζει με πλεόνασμα ενέργειας. Η άποψή μας για μια μακροχρόνια επίλυση του ζητήματος της προμήθειας του φυσικού αερίου στην Ευρώπη έχει ήδη διατυπωθεί μέσω της έντυπης έκδοσης του Foreign Affairs, The Hellenic Edition [15].

Εν κατακλείδι, η χώρα μας πρέπει μεν να τηρεί τις ενωσιακές υποχρεώσεις της, όπως αυτές προκύπτουν από την Συνθήκη Λειτουργίας Ευρωπαϊκής Ένωσης και να παρακολουθεί πολύ στενά τις εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στην ΕΕ και ιδίως την συγκεκριμένη πρωτοβουλία, οφείλει, όμως, να λαμβάνει ενεργό ρόλο στα ενωσιακά όργανα και να παρεμβαίνει διαρκώς με προτάσεις και λύσεις που πρωταρχικά εξυπηρετούν τα παρόντα και μελλοντικά εθνικά συμφέροντα της χώρας, άλλως κινδυνεύει να απολέσει σημαντικά πλεονεκτήματα στον τομέα τής ενέργειας, όπως αυτά απορρέουν από την γεωγραφική και την διεθνοπολιτική της θέση.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

[1] Βλ. δηλώσεις τού Tusk στις 2-4-2014, πριν ακόμα επιλεγεί στο ύπατο αξίωμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου που επαναλήφθηκαν στις 10-9-2014.

[2] Θυμίζουμε την περίπτωση του προγράμματος DESERTEC (παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από φωτοβολταϊκούς σταθμούς που θα εγκαθίσταντο στη Σαχάρα!), για τις μελέτες τού οποίου δαπανήθηκαν σημαντικά ποσά, αλλά και του γνωστού «Project ΗΛΙΟΣ», γερμανο-ελληνικής έμπνευσης, ευτυχώς πρωϊμως εγκαταλειφθέντος!

[3] Βλ. Οδικό Χάρτη για την Ενέργεια 2050.

[4] Η Πολωνία είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός άνθρακα στην Ευρώπη, μετά την Ρωσία. Η επάρκειά της σε άνθρακα φθάνει μέχρι το 2030, οπότε θα αρχίσει να μειώνεται η εξόρυξη του ενεργειακού αυτού προϊόντος. Περαιτέρω, εισάγει σχεδόν το σύνολο των αναγκών της σε υδρογονάνθρακες, ούσα εξαρτημένη από την Ρωσία. Συγκεκριμένα, το 94% των αναγκών της σε πετρέλαιο και το 80% σε φυσικό αέριο εισάγεται από την Ρωσία (πηγή: IAE, Poland 2011). Το 2012, το 54% της ηλεκτρικής ενέργειας παράχθηκε από άνθρακα και μόνο μέχρι το 2030, προβλέπεται να μειωθεί στο 40%. Τέλος, η Πολωνία φέρεται να διαθέτει μεγάλα κοιτάσματα σχιστολιθικού αερίου που ακόμα δεν έχουν τύχει εκμετάλλευσης. Υπό την έννοια αυτή, ίσως είναι δικαιολογημένη και η πρωτοβουλία των πολιτικών της σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

[5] Υπενθυμίζεται ότι, η Πολωνία, μαζί με την Ρωσία, τις ΗΠΑ και τον Καναδά, πρωτοστάτησαν στην πρόκληση αδιεξόδου στις συζητήσεις για την κλιματική αλλαγή στην Ντόχα τού Κατάρ πριν δυο χρόνια.

[6] Νοούνται οι υποχρεωτικοί στόχοι 20X20X20 που τέθηκαν από την οδηγία 2009/28/EK.

[7] Βλ. κείμενο της Επιτροπής για την Ενέργεια, Φεβρουάριος 2013, <http://europa.eu/pol/index> [1]

[8] Ωστόσο, η Γερμανία δήλωσε ότι, τα αποθέματά της καλύπτουν πάνω από το 80% των αναγκών της.

[9] Ακαθάριστη εγχώρια κατανάλωση το 2011. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

[10] Πηγή: Eurostat, Μάιος 2014.

[11] Ειδικότερα, οι συμβάσεις με την ρωσική Gazprom προβλέπουν την προμήθεια 2,8 δισ. κ.μ. ετησίως, με την αλγερινή Sonatrach 0,680 δισ και με την τουρκική Botas (αζερικό φυσικό αέριο) 0,71 δισ. κ.μ.

[12] Καταναλώθηκε κάτι περισσότερο από 3,6 δισ. κ.μ.

[13] Το 2013, η οικιακή και βιομηχανική κατανάλωση μαζί, δεν ξεπέρασαν το 1,2 δισ. κ.μ.. Να σημειωθεί ότι, η βιωσιμότητα της διείσδυσης του φυσικού αερίου σε μια χώρα, βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην απορρόφησή του από τις μονάδες ηλεκτροπαραγωγής.

[14] Να σημειωθεί ότι, ακόμα και οι λοιπές χώρες (εκτός Πολωνίας) του καλούμενου Visegrad (Σλοβακία, Τσεχία, Ουγγαρία), έχουν διαφοροποιήσει την θέση τους απέναντι στην χρησιμότητα των οικονομικών αντίμετρων, με αφορμή την ουκρανική κρίση.

[15] Βλ. Foreign Affairs The Hellenic Edition, τεύχος 29, Οκτωβρίου 2014.

Copyright © 2002-2012 by the Council on Foreign Relations, Inc.

All rights reserved.

Μπορείτε να ακολουθείτε το «Foreign Affairs, The Hellenic Edition» στο TWITTER στη διεύθυνση

www.twitter.com/foreigngr [2] αλλά και στο FACEBOOK, στη διεύθυνση www.facebook.com/ForeignAffairs.gr [3]

Return to Article: <http://foreignaffairs.gr/articles/70028/theodoros-panagos/eyropaiki-energeiaki-enosi>

Home > Άρθρα > Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Ένωση

Published on *Foreign Affairs - Hellenic Edition* (<http://foreignaffairs.gr>)

Links:

[1] <http://europa.eu/pol/index>

[2] <http://www.twitter.com/foreigngr>

[3] <http://www.facebook.com/ForeignAffairs.gr>

